

A HATVANÉVES RÓNAY GYÖRGY KÖSZÖNTÉSE

1959-ben a Vigilia februári számának első oldalán jelentek meg az itt következő sorok:

„A Vigilia tisztelettel és szeretettel köszönti felelős szerkesztőjét, a hetvenéves Sík Sándort. Új folyamunk fönállása óta ez az első szám, melynek anyagát jó-részt tudtán kívül adtuk nyomdába; hiszen semmiképpen sem egyezett volna bele abba, hogy saját lapjában ünnepeljük.

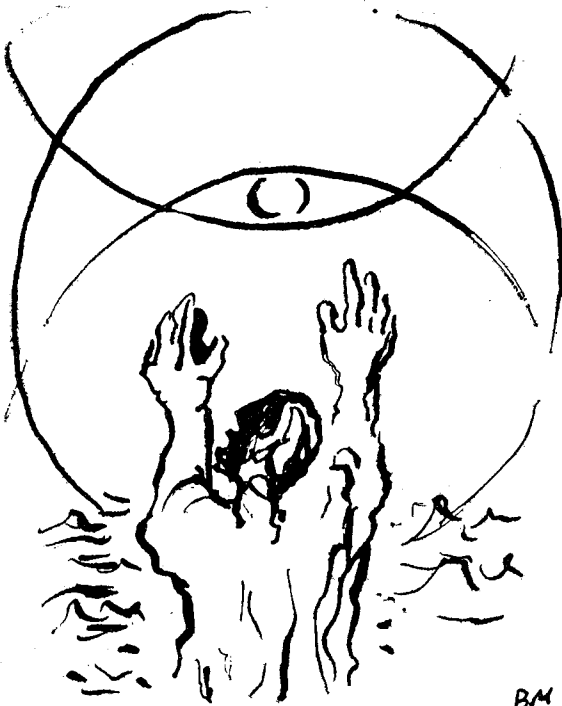
De nemcsak a mi ünne-pünk Sík Sándor hetvenedik születésnapja. Köszön-tésében a magyar katoliku-sok mellett együtt van ve-lünk az egész magyar iro-dalom, velünk vannak első-sorban volt szegedi tanítvá-nyai, hogy üdvözöljék egy-kori kedves tanárukat.

Kérjük, fogadja szívesen és szeretettel szívből jövő szerető szavunkat.”

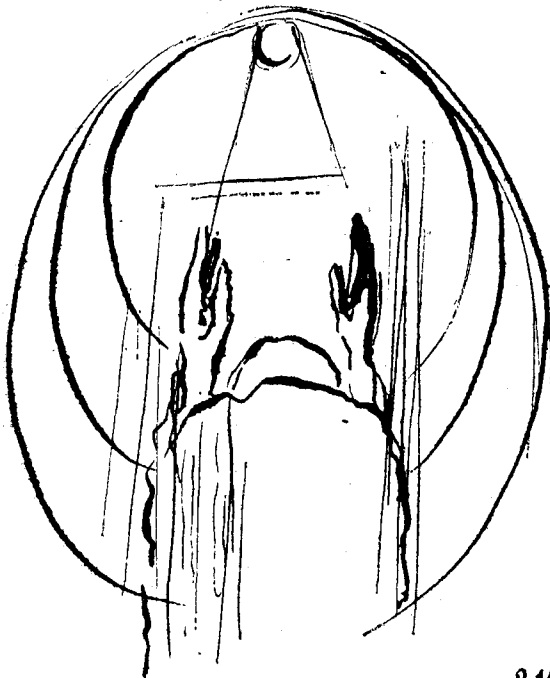
E bevezető sorok után kö-vetkeztek mintegy két és fél ív terjedelemben a köszön-tő tanulmányok. Ezeket a sorokat akkor Rónay György fogalmazta meg. Tizennégy év múltán most ő jutott erre a sorsra. Je-len számunknak, ha nem is „jó részét”, de egy részét „zúttal az ő tudta nélkül adtuk nyomdába, mert ha lehet, tőle még távolabb áll a gondolat, hogy „a saját lapjában ünnepeljék”. Sík Sándor megszokta volt a nyilvánosság előtti szerep-lést nemcsak írásaival, ha-nem személyesen is, és megszokott dolog volt szá-mára az őt körülvevő sze-mélyes rajongók tábora.

Rónay Gyurkát, tudjuk, határozottan feszélyezi a személynek szóló ünneplés, ő a nyilvánosság számára csak az írásain keresztül szeret megnyilatkozni. Még-is, úgy éreztük, tartozunk neki az itt következő né-hány köszöntő írással, amelyek nem valamiféle céltudatos és a protokolá-ris szempontokat is figye-lembe vevő szerkesztői munka eredményeképpen gyűltek össze a szerkesz-tőségben, hanem ad hoc, spontán baráti megvilat-kozások, amelyeknek a szá-ma korlátlanul szaporítható lett volna, ha nem szab-tunk volna eleve terjedel-mi határt.

A saját szavaival végez-zük. Fogadja szívesen és szeretettel a szívből jövő és szerető szavakat.

BM

BM

Magyar Ferenc

SZÜLETÉSNAPI KÖSZÖNTŐ

Olvasgatom — mert ezt a könyvét már olvasgatni kell — a Téletemetőt. Sójátozva izelgetem a nyárban megérett, illatozó gyümölcsöket, Rónay György „öszikéit”. Igeri, sójátozva, mert ki ne vágyódna ama édeni ősz után, amikor megfáradt Odysseusként kiülhet egy sziklára, hálóit bogozgatva hallgatni a tenger mormolását. Eltűnődni: micsoda nyár volt, hideg, rossz, esős. De ez az ősz majd mindenért kárpótlást hoz. Szembenézni a lemenő nappal, mely alámerülve a tágas víz ölébe magával húzza a mélybe, ami rút volt, de most már legalább az élet alkonya szép lett. Elfelejtteni lassan, amit láttunk a világból, amit meg nem láttunk, nem is érdekel már.

Vagy: nézni az udvar zugából dárdavető ifjak vetélkedését. Hogy valaha kétannyra dobtuk? Mindegy. Leég a láng, füsttel, korommal hamvadnak a fákyák. Gyerünk aludni, Penelopé!

— Hanem azért az ablakot
hagyd nyitva éjszakára.
Bármelyik pillanatban
szólhat a tengerről a hívás.

Alljunk meg itt az olvasgatásban egy ünnepi percre.

Én tudom, hogy miféle tengerről és miféle hívásról beszél a hatvanéves Rónay György. Csakhogy azt is tudom, hogy azon a tengeren és híváson belül még másfajta tengerek és hívások is beúzennek a nyitva hagyott ablakon. Sem ünnepontó, sem idillrontó nem szeretnék lenni, de teljesen bizonyos vagyok abban, hogy Rónay Györgynek nem lesz része abban a megálmódott és páratlan szemléletességgel megírt édeni őszben. Azért nem, mert sokkalta erősebben elkötelezte ő magát a mindenkori tavaszokkal, nyarakkal, de még telekkel is, semhogy nyugalmasan berendezkedhetne az őszben.

Tudja ezt ő maga is. Tudja, hogy képtelen szenvtelenül nézni „az udvar zugából dárdavető ifjak vetélkedését”.

Hanem ha kidőltek a büszke legények,
Öbenne egyszerre megtellik az ének;
Kilép a szabadba s az égnek, a földnek
úgy zengi, dalolja, nem újnak, öröknek.

Igy igaz ez, Rónay György: nem lesz Neked nyugalmad, mert nem hagyunk nyugton azok, akiket tanítottál, azok sem, akik most várják tanításodat, és nem hagynak nyugton az „ügyek”, melyeket szolgáltál és szolgálatsz utolsó leheletedig, de még azon is túl: műveidben.

Egyébként is: amikor egészen fiatal újságírógyakornokként azt a feladatot kaptam, hogy ismertessem akkor megjelent egyik könyvedet, még arcképedet sem ismertem. Csupán néhány tanulmányodat a középkori magyar irodalomról. De az ismertető könyv az élet mély szakadékaiban olyan ismeretét érzékeltette, hogy írója számomra már akkor egy „bölc s öreg” volt, akitől nagyon sokat tanulhat egy fiatal. Tanultam is — legalábbis igyekeztem — sokat és sokfélét. Fel is tudnám sorolni, de csak egyet emelnék most ki, mivel ezt az egyet szívőből ajánlom a mai fiataloknak:

Én mindig csak a csöndet szerettem: önmagamba
merülni, mint kútmélybe kő,
melynek súlya hulltában egyre nő,
s ha csobban, föl sem ér már a káváig hangja.

(Ars poetica)

De milyen csend is az ő csendje? Olyan, hogy sohasem csinált nagy lármát abból, mekkora nagy dolgot cselekszik. De egyszerre szenvedélyes lesz, ha valami nyilvánvalóan jó útjába az emberi sötétség erői falakat építenek. S akkor a kútmélyből felszálló hang nemhogy a kávéig felhangzik, de azon messzire túl, fel az égre, az éjbe, a sírba, az űrbe, az igazra és jóra ügyelő lelkiismeretbe. „S vele zeng és lángol, vele zúg és lázad a tegnapi év meg a holnapi század.” (Ősszel)

Ilyen csend az övé. Ilyen az embersége, barátsága is. S ez bizony nem az ősz bágyadt csöndje, hanem egy figyelmes, égre, földre s mindenekre oda-hallgató tevékeny jelenlét csendessége. Meg lehet erre tanítani másokat? Nem tudom. A láng sem tanít, csak világít. Az őszi kertek parázsba szelidült tüze sem prézsmítál arról, hogy mennyi hulladékot emésztett meg, csak melegít.

Ehhez adjon Isten Rónay Györgynek erőt, egészséget, számos éveket.

Illés Endre

ARIEL A KÖNYVKIADÓBAN

Beléptem a szobájába és a méretek rögtön megtréfáltak: a szoba olyan magas és hatalmas volt, mint egy vasúti pályaudvar fedett csarnoka. Ide akár egy vonat is befuthatna, gondoltam makacsul, ahányszor csak benyitottam hozzá, még hetek, hónapok múlva is, amikor a megszokás már elmosta valamelyest az első meghökkenést. Különböznél igen méltóságteljes szoba volt, falait a századeleji szecesszió stílusában virágfüzérés, sötét faburkolattal díszítették. Utóbb megtudtam, hogy a könyvkiadó fénykorában az igazgatóság tanácskozott itt, a külföldi vendégeket is ebbe a szobába terelték. S még számon tartották, melyik volt Jókai Mór (igazgatósági tag) bőrrel bevont, párnázott karosszéke — mint egy rossz tanulót, feladat nélkül, a sarokba állították.

A szobában szerteszórva többen tartózkodtak. Egy lány gépelt, a másik éppen telefonált, a mélyben egy ismerőst is felfedeztem, a tönkrement papírnagykereskedő hervadó húga dolgozott ennél az asztalnál, a lektori és a levelezői beosztás között lebegtetve. És a virágok között kertészként: ő az egyetlen férfi.

Két torony között ült, balján nyomdai levonatok kötegei, jobbán fényképek és rajzok tornya — a fényképeknek keresett megfelelő helyet a levonatokon. Néhány pillanatig néztem őt: elmerülten s mégis könnyedén dolgozott. Nem hallotta az írógép gyors kattogását, nem zavarta a telefondiálógus, a szobába belépő idegenre sem volt kíváncsi. A könyvkiadóban éppen egy friss földcsuszamlás hullámaait mérték a különböző műszerek: új igazgató és kívülről jött irodalmi vezető vette át az ügyek intézését — ő zsíros, piros ceruzával szenttelenül jelölte be Bagamér ispán fiainak pecsétjét (az erdőirtó telepés alakjával) a készülő magyar művelődéstörténet egyik fejezetébe. Később megszámloltuk: kétezer-hatszázhetvenhárom képnek és mellékletnek kereste meg a helyét az öt vaskos kötetben. Gályapadon húzhatták így az evezőt.

Arra a fiatal szellemre kellett gondolnom, akit a gonosz varázsló egy meghasadt fenyő odvába szorított be, s a fogoly évekkig fuldokolt szűk börtönében.

De Gyuri nem fulladozott.

Amikor megálltam asztalánál s a nevét mondtam, bizalommal és friss lélegzettel rámpillantott, felállt — meg kellett szeretni, hogy ilyen ránctalan és gyüretlen. Nem tudom, ismerte-e akkor a fáradtságot? Verseiben — a közbülső állomásokat átugorva — rögtön a halállal kacérkodott. Fiatalkori, rózsadombi *Elégiájában* már így fuldokolt: *Itt állok, Múza, nézd, kifosztva, romban, az Ifjúság ravatalán* — és néhány sorral később: *A sejtjeimben érzem a készülő halál neszeit*. Az igazság az volt: abban a hajdani könyvkiadóban sohasem láttam fáradtnak. (Megindult szeretettel kérem portrém hősét, ne haragudjék meg íróniámért.)

Bagamér ispán fiainak pecsétje, III. Béla halotti koronája, Salamon obulusai, kun vitézek szablyapengéi, képek, metszetek, klisék halmai fölött kötöttük meg barátságunkat. A barátom lett. A munkatársam. A könyvkiadó mindenese és eminenciása.

Kéziratokat bírált. Sértett írókkal tárgyalt. Rossz fordításokat javított. Figyelte a külföldi bestseller-listákat. Olvasta a nagy világlapok irodalmi mellékleteit. Rögtön az írógépbe mondta a kiadó különböző rajzos, színes reklámfüzeteit, s még az évi tervet felsorakoztató nagy ajánló jegyzéket is rögtönző csillogással diktálta le. Egy-egy könyvismertetése szárnyalni tudott — érdekes volt, mint egy esszé, s összefogott, mint egy vers. Nem akadt itt olyan szép vagy olyan undok munka, amit ne varázslattal gyúrt volna le.

Még elég fiatal voltam, s ő nagyon fiatal volt. Miről is beszélhettünk volna leggyakrabban?

Versekről.

Időnként verseskönyvek tornyai közt ült a hatalmas szobában, az örökös írógépkattogásban. Akkoriban az új francia költőket fogadta be legszívesebben tornyaiba és fordításaiba — Supervielle-t, Pierre Jean Jouve-ot, Éluard-t, Cocteau-t, Pierre Emmanuelt, Montherlant-t, az idősebbek közül Valéryt, Claudelt. És emlékszem egy nyári reggelre, ekkor mutatta be új felfedezettjét, Patrice de La Tour de Pint.

De a nagy szerelem, már ekkor, Apollinaire.

Verseket, szavakat, sorokat hallok a múltból, párákon, fátylakon átszűrődve — legtöbbször Apollinaire-t:

*A Mirabeau-híd alatt fut a Szajna
S szerelmeink
Emlékük mit akar ma...*

És a *Kikerics*ekből:

*És mint ez a virág olyanok szemeid
Lilásak mint az ő kelyhük...*

És a *Zone* zárósorai:

*Ég veled Ég veled
Elmetszett nyak fölkelő nap*

Vagy a *Klotild* indítása:

*Anemón ankoliával
Virágzik a kerteken
Hol a melankoliával
Alszik a gőg s szerelem*

Telhetetlen volt.

Nemcsak a költőket és verseiket kívánta meg, rögtön a versek átvilágítóit is. Társait és barátait az izgatott felfedezésekben. Ismeretlenül is a barátja volt André Rousseau, Jacques Rivière és André Rouveyre, idézett olyan tanulmányírókat, akiket a *Pléiade* háromkötetes irodalomtörténete sem ismert, Emmanuel Aegertert és Pierre Labracherie-t, és ha pillanatokra elakadt Apolli-

naire-ben, maga Marcel Raymond segítette. A szürrealizmusról és a dadaizmusról Christian Sénéchal tájékoztatta, s mindig bizalommal fordult Albert Béguinhez.

Francia könyveket abban az évben — 1939-ben — még bőségesen vásárolhattunk a Váci utcában, három könyvesboltban is. A negyedik Jelőhely a Franklin Társulat Egyetem utcai boltja volt.

Ezekben a hetekben jelent meg a *Nyugatban* lobogó, hetyke verse is, a *Cirkusz uszályon*.

Rögtön megnyert vele.

A záróstrófiát idézem, hogy igazoljam tetszésemet:

*sütött nap, hullott a hó
piros szívét dobálta riva
egy tarkaszoknyás arlekina
és lassan úszott a hajó*

*s vele a híd, a part, a kéken
lobogó ég, puffant a horpadt
dob és a harangok daloltak
mint egy farsangi temetésen*

A vers feltűnést keltett. Tetszett. Beszéltek róla — legalábbis azoknál a kávéházi asztaloknál, ha jól emlékszem, a Dunaparton, ahol akkoriban a *Nyugat* írói találkoztak.

— Szép, szép, de Apollinaire — mondták róla néhányan.

Hát persze. Igaz. Apollinaire is. De mennyi minden még. Verseiben egy fiatal költő mohón felszívott francia kultúrája szólt. Apollinaire? Igen, ő is. De a francia *Hatok* zenéje is. Más verseiben — az arabeszk-kígyózással elcsendesülőkből — Debussy is. Cocteau szerepét szántam volna neki egy magyar Sztravinszkij mellett: zenét kívánó drámák és táncjátékok szorongtak verseket alakító képzeletében.

Nem sokkal később írtam *Méreg* című drámámat. Fellengző szóval — a *halál ellen* írtam. Nekem ajánlott versben, újonnan indított folyóiratában, az *Ezüstkorban* mondta el, mit jelentett neki a dráma:

*Hálók közt, igaz és hazug
gyilkos szálai közt lüktet a szív! mohóbb
lángot hirdetek én, vadabb
mámort, mely a halál gyáva csapásain
metszőbben ragyog! árulás
mérték s példa, ha gát s nem szabadabb egek
ívét nyitja ki! Tenger és
föld és szél, szerelem: zengjen a fölkapart
orkán, melyben a vakmerő,
mérkőzik veletek...*

És nem kellett elfordulnia szerelmeitől, hogy megtalálja önmagát. Megtalálja a költőt, aki jelképpé, gondolatá tudja emelni egyéni léte és a kor valóságát, szárnyat tud adni a pillanatnyi súlynak. A megejtő, megnyerő, tiszta költőt mutatja be új verseskötete, a hamarosan megjelenő *Te mondj el engem*. Baráti szívvel én gondoztam a kötetet a kiadóban.

Mire emlékszem még a friss barátság éveiből?

A bátorságára.

Postnaturalista divatokban ő regényeket mert írni az álom, a lélek, a képzelet negyedik, ötödik kiterjedésében.

Egyre sötétülő égbolt alatt barátaival folyóirat szerkesztésére vállalkozott — a betiltásáig.

És milyen bátran, alattomos gyanúkat elhessentve mondta ki azoknak az éveknek nagy költőjéről, a minden versformák titkait ismerő Szabó Lőrincről, a méltán ünnepeelt műfordítóról — kimondta azt, amire más kritikus nem vállalkozott: „Szabó Lőrincnél, fordításainak hatalmas könyvét forgatva, nemegyszer érezzük annak hiányát, ami Tóth Árpádban a legerősebb: a muzikalitását. Olykor mintha nem akarná átadni magát az eredeti vers dallamának. Formában úgyszólván mindig hű, de néha fukaron bánik a zenével. Nyelve hajlékony, de nem mindig zeng, árad. Nemegyszer gyanakvó, keserűen fegyelmezett, számúzi azt, ami irracionális, megfélekezí a zene mámorát, az ihlet dallamba csorduló édes vagy szárnyaló kábulatát.”

Igaza volt. Fájt. De magától Szabó Lőrinctől tudom: hatott. Mert nemcsak a tanulmány példái voltak kristálytiszták, a bírálat hangja is olyan nemes volt, hogy a bátor sebészi vágás gyulladás nélkül behegedt.

Bátor volt és pontos volt. És engedték meg még egy idézet ugyanebből a tanulmányból, még mindig a zenéről és zenétlenségről, a teljes igazság tisztázásáért: „Ahol a vers zenei fogantatású, vagyis ahol az eredeti vers költője elsősorban dallamban fogja fel a világot, ott Szabó Lőrinc nem hangelődik rá eléggé. Ahol viszont a gondolat emelkedik föl s az zeng azután mind sodróbb áradással, ahol a zeneiség nem annyira a kifejezésből, mint inkább a költői magatartás nemes pátoszából ömlik elő, ott Szabó Lőrinc versfordítása szinte mindig tökéletes.”

Versekről, franciákról és zenéről beszéltünk legtöbbit, szobámban, a könyvkiadónál.

Faragó György, a tüneményes, fiatal pianista volt a barátja. Ikercsillagnak láttam kettejüket.

Ki tudná már felidézni azoknak a háborús éveknek lázát, a zene mámorát, a szorongást és bizakodó tervezgetést, a hetyke könnyelműséget, a vért és a klasszicitást, a legszürkébb hétköznapok váratlan szakadékait, a veszélyt megvető eleganciát, a leselkedő és végszóra előlépő halált — talán csak a nehézkedési erőt legyőző zene és vers.

Néha még hallom, már csak magamban, töredékesen, már fénytelenül, régi koncertek hangjait: már Faragó György zongorahangjait is csak így hallom, Bachot, Debussyt, Chopint játssza — és ezek a hangok eltéphetetlenné emlékeimben 1939-től és 1944-től. Ezeknek az éveknek forrósága, párája, álombeli szorongása végleg beleolvadt a szívet megakasztó zongorahangok szépségébe.

1944-ben kellett búcsúznia Faragó Györgytől.

*Mennyi halott társunk pora száll Európa mezőin!
Megjön a tél, jön a hó, betemet... Jöhet új tavasz is még.
Sírod dombja fölött halk szél száll, lenhaja bomlik,
s rásimul zizegőn bús, lombjavesztett koszorúdra.
Nap süt, csíra fakad. Madarak dala zeng. A szabadság
friss zászlói lobognak a győztes forradalomban,
s fölkel a nép! — Te nem élsz. Fönn, túl a szelíden elúszó
felhők láncolatán, örökös zene kábulatában
hallgatsz és mosolyogsz. Már túl a harccon. A föld küzd,
forrong és alakul. De te, boldog, a mennyei, habzó
tengerek alkonyatán már látod a büszke Megoldást.*

Egy hasonlattal és egy vers-sorral indítottam emlékeimet. A fiatal szellemet idéztem, kit Sycorax, a gonosz boszorkány egy fenyő odvába zárt évek-re. Most már kimondhatom a fiatal szellem nevét is: Arielt idéztem meg. Shakespeare és a Vihar Arieljét.

Röpülni, úszni, tűzbe menni, fellegen nyargalni, ha kell — ez volt az ifjúság, az ifjúságunk.

MINT A PÓRUSLÉLEGZÉS...

Rónay György is hatvan éves már. Hát persze. Hiszen több mint harminc éve, hogy a *Te mondj el engem* című kötetéről kritikát írtam a Magyar Csillagba — restelkedem is érte. Nem mintha nem értékeltem volna kellőképpen, talán még a jellemzésével sem vallottam kudarcot. Csak éppen úgy írtam róla, mint Rónay első verskötetéről, holott a harmadik volt: már több mint tíz évvel azelőtt, tizennyolc és tizenkilenc éves korában is megjelent egy-egy verskötete. Mentségemre szolgáljon, hogy ezt a két első verskötetét a költő maga is kihagyta munkái felsorolásából a *Te mondj el engem* elején — talán valamiféle büszke igényességből. Holott a *Te mondj el engem* így is a nyolcadik könyve volt már, három regény, két tanulmánykötet és két versfordítás-gyűjtemény után. Én pedig már évek óta olvastam ugyan verseit a Nyugatban, de úgy képzeltem, ő az, aki legkésőbb jelentkezik a mi furcsa nemzedékünkben.

Furcsa nemzedék pedig azért voltunk, mert voltunk nemzedék, meg nem is — mert nem tudtunk, igazából nem is akartunk nemzedékké lenni, külön egységgel. Azóta többen eltűnődünk, írásban is, miért volt így. A nyilvánvaló magyarázatot mindenki abban látta, hogy jól éreztük magunkat a Nyugatban. De azért egyéb okok is hozzájárulhattak. A kényességünk például: az, hogy megütköztünk olyan világnézeti, politikai, erkölcsi eltéréseken, amiknél sokkal súlyosabbak sem gátolták az előtünk járókat az összefogásban. Mi azonban akkor is, később is, gyakran húzódoztunk egymástól némi gyanakvással.

Mindezt csak azért említem Rónay György hatvanadik születésnapján, mert bizonyos szempontból ő tekinthető a mi nemzedékünk reprezentatív költőjének, írójának. Nem abban, hogy legélesebben képviseli valamely törekvésünket, jellemvonásunkat. Hanem abban, hogy vele lehetett — lehetett volna — közös nevezőre hozni nemzedékünket. Vagyis ő volt az, akiben meg egyeztünk: nem akadt köztünk, aki Rónayt nem szerette, nem tisztelte, akinek kifogása lett volna ellene.

Ezt, persze, még nem láttam ilyen határozottan, de azért megsejtettem akkor már, amikor, kereken harminc évvel ezelőtt, a Magyar Csillagban írtam róla. Holott mást sem tudtam róla, csak amit a *Te mondj el engem* verseiből meg a francia versfordításaiból tudni lehetett — személyesen nem is ismertem. Amikor nemsokára úgy hallottam emlegetni: katolikus költő — kissé meg is ütődtem. Nem szerettem a „költő” szó előtt az ilyen irányra utaló, világnézeti, hogy mai szót használják, elkötelezettségi jelzőket: lefokozásnak éreztem őket. De azonkívül: miért katolikus költő? kérdeztem magamban. A verseiből, bírálataiból, tanulmányaiból nem derült ki. Amikor néha már személyesen is találkoztunk, akkor sem — akár irodalomról, akár politikáról beszélgettünk. Pedig egyre inkább olyan idők jártak, amikor a véleménykülönbségeknek ki kellett derülni.

Aztán, a Nyugat betiltása után, Rónayt is elvesztettem szem elől. Legközelebbi barátaim azonban tudták akkoriban, hogy rendszerint az Országház közelében található Biarritz kávéházban ebédelek — az ilyen elegáns helyeken kevésbé kellett félni a razziaiktól. Egy októberi délben, a nyilas puccsot megelőző szélcsend idején, szokatlanul nagy számban állítottak be: Ottlik, Örley, Kálnoky, és honnan, honnan nem, Rónayt is magukkal hozták. A beszélgetés, persze, rögtön a hadihelyzetre fordult. Azt hiszem, nemcsak az én vizsgáztalásonra nyilatkoztak rendkívül vérmes reményekkel: percek alatt vége Hitlernek, vége a háborúnak, és természetesen megindítjuk a Nyugatot. Ebbe az eufóriás tervezettségbe toppant be — merőben váratlanul

— két olyan barátom, akiről tudtam, hogy nyakig benne vannak a mozgalomban. Ma mindkettő ismert alakja a közéletnek: az egyik nevezetes ideggyógyász, a másik politikai és kulturális életünk egyik vezető személyisége. Feszengve, de azért kíváncsian vártam, hogyan keveredik majd a két idegen elem. Ez nem azt jelenti, hogy két újonnan jött barátomtól távol állt az irodalom, sőt, mindkettőt szenvedélyesen érdekelte.

A Nyugat harmadik nemzedékének ott megjelent részlege nem zavartatta magát: fenntartás nélküli bizalommal építette tovább légvárait a villámgyors felszabadulásról és a nyomában várható irodalmi föllendülésről. Az én két, másfelől érkező barátom, talán a mozgalomban tanult óvatosságból, talán mert nehéz gondokból és helyzetekből bukkantak föl ide, a Biarritz kávéház derűs védelmébe, szűkszavúan, sőt, eléggé komoran ültek a remények pezsgésében, a hosszú asztalnál. A teljes helyzetképhez az is hozzátartozik, hogy Kálnoky meg én csak botorkáltunk a közös lelkesedés után: visszatartott borulátóbb természetünk — amihez, az én esetemben, hozzájárultak bizonyos tapasztalásaim és tájékozódásaim is. Különösen ami az irodalmi életet illeti, bizonyos tekintetben még kétesebb jövőre is voltam elkészülve, mint ami várt ránk — legalábbis az elkövetkező néhány évben.

Nem tartottam volna becsületes dolognak, ha ezeket a fenntartásaimat legalább valamennyire nem közlöm optimista barátaimmal — annál kevésbé, mert két kommunista asztaltársunk alaposan megismerte már kételyeimet. De hogyan fogalmazzam meg úgy, hogy ne legyek túlságosan kedvrontó? Valami olyasmit mondtam hát, hogy attól tartok, amit mi irodalmon értünk, az jó darabig fölösleges fényűzésnek fog számítani, és valószínűleg azt várják majd tőlünk, hogy hasznos dolgokat mondjunk el közérthetően — szóval, hogy afféle elemi iskolai tanítók legyünk.

— Hát akkor majd azok leszünk! — csattant föl váratlanul Rónay. Szeme szikrázott, hangjában, főlegyenesedő alakjában olyan indulat jelent meg, amelyet föl sem tételeztem róla. Ismétlem: 1944 októbere volt. — Ennek a népnek nem írókra van szüksége, hanem tanítókra. Vegyük tudomásul, hogy néptanítók leszünk!

Aztán mégsem lett az — és ez nem csak rajta múlt. Mint a harmadik nemzedéknek egész Biarritz kávéházi részlege (kivéve Örleyt, akit bomba némított el), és még néhány tagja, ő is azt folytatta, amit elkezdett — és ő is velünk együtt volt kénytelen elhallgatni. Előzőleg azonban — éppen amikor ennek legkevésbé volt konjunktúrája — bizonyos megnyilvánulásaiban eléggé föltűnően megmutatkozott a katolicizmusa. Úgy is mondhatnám — egy régi egyházi kifejezéssel élve —, hogy *militans* katolikus lett. De *irodalmi* működésében, a hallgatás előtt és a hallgatás után, továbbra sem fedeztem föl ennek nyomát — mert elvégre a költői és emberi tisztaságot mégsem tekinthettem sajátosan katolikus jellemvonásnak —, és ez továbbra is fejtörést okozott nekem — főleg azért, mivel Rónay érdekelt.

Évekbe telt, amíg rájöttem, hogy azért katolicizmusa mégis jelen van minden műfajában — csak éppen észrevétlenül, mint a póruslélegzés. Emlekszem, hogy erre tizenöt évvel ezelőtt, az akkor megjelent *Petőfi és Ady között* olvasásakor ébredtem rá. Azért is említtem ezt különös nyomatékkal, mert egész gazdag és sokfelé ágazó munkásságában talán ez a nagy irodalomtörténeti tanulmány a legkedvesebb könyvem. A tudást, a szellemességet, a korfestést, a jellemzést micsoda szeretet élteti ebben a könyvben! olyan egyetemes szeretet, amely a legkisebb jelenség felé ugyanazzal az érdeklődéssel fordul, mint a legnagyobbra. És általában is, művészetét, a kritikáit, *Az olvasó naplóját* nem ez a szó legszorosabb értelmében vett *katolikus*, azaz egyetemes szeretet és megértés hatja át?

De hiszen alighanem azért volt már a dolgok kezdetén is éppen ő az, akiben a mi furcsa nemzedékünk meg tudott — meg tudott volna — egyezni.

Rónay Gyurkának

A hatvan év, mit mindketten megértünk,
Nem jelenti, hogy gyümölcsként megértünk,
Azt sem hogy más mindent bölcsen megértünk,
Legföljebb egy garast mégis megértünk.

Isten áldjon!
Szeretettel
Weöres Sanyi.

NEKED, NEKEM

Keselyű csőre szakítja be az
ablakhártyát. Tudod, ez a lélek.
Nem száll itt semmiféle füst,
sem szelíd galamb.

Szétüt és leereszkedik.
Szívéünkön a vad csőr
vésete. És vérnyomok,
hol megkapaszkodik.

Nagy társtalan. Nincs fészke,
sem faágai, hol megpihenne.
Csak szörnyű távolságai
s köztük villám-utak.

Nincs szárnya sem, csak leng,
ahogy kibontja semmi-szárnyait,
és tolla sincs, csak
hullik zápor villogása.

Röpte hasít, mert éle van.
A végtelent lázas csikokra
bontja és újrafűzi s új eget
terít a halk bárány elé.

S föltör a víz alól.
S alámerül, magával rántva
szökkenéseit. Elül a könnyű
csobbanás. Loboncos nád zizeg.

Majd elveted rézkürtödet
s győzelmeidre csönd
telepszik. A nagy madár
beföd és megszorít.

Csontig ölel, fölállít.
Kiléptet fényeid porlékony
ékszeréből. Testben sugárzol
vak homoknak, mint

Boáz oszlopa. Fölékesített
hasadékaiddal. És ott, a
teljes alkonyatban eléd
vetik a három vasszőget.

Vasadi Péter

ÉN, SZENT GYÖRGY LOVAG...

Én, Szent György lovag, elmondom történetemet azzal, akit Sárkánynak neveznek.

Először egy nagy sokaság közepén találkoztam vele. Már esteledett, de még nem lobbantak a fények. Részegek, kártyázók, szerelmeskedők között pillantottam meg. Lárma, bűz és hordalék vett körül minket. Még nem tudtam, ki ő, csak odaléptem hozzá engedelmesen és a földre szorítottam, hogy megfojtsam. Hidegség suhant át a mellemen, akár két, keresztbe rakott kard. Ő nem védekezett, csak vinnyozott, barna mancsai ütemesen nyiltak-csukódtak, én pedig elnehezülő és lassan a földre csúszó testét éreztem csüngeni két iszonyatos markomban. De láttam azt is, hogy nem fél tőlem és nem is védekezik, hiszen tudja jól, még nem ölöm meg.

Másodszor egyedül voltunk egy fához vezető úton. A fa ágai közül lán-golt le ránk a Nap. A délelőtt már túlélte önmagát. Úgy tűnt, hogy ez az örökkévalóság kezétől érintett óra végtelen, békés, kifürkészhetetlen... Új-ból nekironítottam, de most sem dühösen, hanem mint egy úr, aki a kedvét tölti. Lándzsámmal a földhöz cövekelttem, hogy lássam vergődését és hogy legvégül megcsókoljam. A Sárkánynak ugyanis emberarca volt.

Lelkemben akkor kis híján meg is tántorodtam. Mintha csak ugyanattól a sorstól félnék. Elfelejtettem, miért kell harcolnom ellene erőm megfeszítésével, mert nem találtam benne semmi rosszat és semmi jót. Mikor a gyöke-rek közül rám emelte tekintetét, meg akartam menteni. Am ez csak egy pil-lanatig tartott. Erős és hűséges maradtam, s lemondtam arról, hogy őt vala-ha is megismerjem.

Harmadszor is találkoztam vele, én, Szent György, a lovag azzal, akit Sárkánynak neveznek. A fény lassan-lassan egyetlen csikká szűkült a látha-táron, amely magába foglalta a réteket, a hegyeket, a városokat és a temető-ket. (Egy-egy megdőlt sírkő alatt húzódott meg, ha rejtőzködni kellett vagy ha pihenni vágyott.) Aztán lábunkhoz borult az éjszaka, acélből és holdezüst-ből szőtt fátyolt körénk. Ő a tengerből és az éjszakából mászott elő a tor-nácra. Ahíthatos papnők kísérték hosszú, kék ruhában, táncot lejtettek körülöttünk és énekeltek. Ő fölemelt engem maga fölé, a levegőbe. Gyötröd-ni, sírni kezdett, mert rádöbrent, hogy végképp ura vagyok. Sírva fürké-szett nagy, ártatlan szemeivel, amelyekben nem volt sem rablás, sem tör, ami gyilkolt volna, se bűnözés, se rossz lelkiismeret.

Én is sírtam, és miközben könnyeim a testére csorogtak, beláttam, hogy most se lehetek parancsolója, csupán bírása és birtokosa.

A papnők ekkor ráterítették kék ruhájukat úgy, hogy teljesen befedték. Megszórták levendulavirággal és pázsitfűvel. Ő némán tűrte. A kék ruhák las-sacsakán átáztak és pirosra színeződtek. Én pedig elindultam kelet felé, mert már hajnalodott...

Hegyi Béla